

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ผลของการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

๕.๑.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน ๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๓๒ และเพศหญิง ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๖๘ ส่วนใหญ่มีอายุ ๒๐ - ๓๕ ปี จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๔๘ อายุ ๓๖ - ๕๐ ปีจำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๕๘ และมีอายุ ๕๑ - ๖๕ ปี จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๘๓ และระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๓๘ และปริญญาตรี จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๖๒ และปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐๑

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการนำหลักสาราณียธรรม ไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านเมตตาทายกรรม ด้านเมตตาโมกขกรรม ด้านเมตตาจริกรรม ด้านสาธนาภิกขุ ด้านศีลสามัญญตา ($\bar{X} = ๓.๔๓$) และด้านทักขณสามัญญตา

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้าน

๑) ด้านเมตตาทายกรรม พบว่า การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ได้ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานที่ได้รับความเดือดร้อนด้วยความเต็มใจ ให้ความร่วมมือช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ด้วยความเต็มใจ และ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน

ทั้งต่อหน้าและลับหลัง และข้อที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ แสดงกิริยาเคารพนับถือผู้ใหญ่มากกว่าตนด้วยความเต็มใจทั้งต่อหน้าและลับหลัง ให้ความช่วยเหลือกิจธุระต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ ได้แสดงออกทางกายต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน

๒) ด้านเมตตาจริกรรม พบว่าการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กล่าวคำยกย่องชมเชยเพื่อนร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือต่อผู้ใหญ่และเพื่อนร่วมงาน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง และพูดจาอ่อนน้อมถ่อมตนให้เกียรติเพื่อนร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง และข้อที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ได้ให้การดักเตือนหรือหว่านล้อมเพื่อนร่วมงานต่อกันอย่างสุภาพ ด้วยความหวังดี

๓) ด้านเมตตาโมกกรรม พบว่าการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ คิดว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีความพอใจในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป และมีความคิดกระตือรือร้นทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานอย่างมีความสุข คิดชักชวนเพื่อนร่วมงานร่วมกันพัฒนาโรงเรียนของตนด้วยความเต็มใจ และข้อที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ คิดทำในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ต่อเพื่อนร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๔) ด้านสาธารณโภคี พบว่า การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการจัดสรรสวัสดิการ หรือการทำงานล่วงเวลาตามความเหมาะสม และเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้อง แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมในการปฏิบัติงานร่วมกัน และมีการใช้เครื่องใช้และอุปกรณ์ต่างๆ ของหน่วยงานอย่างประหยัด และเหมาะสม ข้อที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ บริจาคทรัพย์เพื่อ สร้างสาธารณประโยชน์

๕) ด้านศีลสามัญญตา พบว่า การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เคารพกฎเกณฑ์กติกาที่คณะบริหารโรงเรียนกำหนดไว้ ในเขตโรงเรียนของท่านมีการจัดงานหรือทำบุญตามจารีตประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับหมู่คณะที่เกิดขึ้นในองค์กร ทำตนให้เป็นที่รักกับเพื่อนร่วมงาน และข้อที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ หากถูกตำหนิในการปฏิบัติหน้าที่ ก็ยินดีปรับปรุงตนเอง และยังปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ

๖) ด้านทฤษฎีสามัญญา พบว่าการนำหลักสาราณิยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ให้โอกาสแก่ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็น มีความเห็นชอบร่วมกันตกลงกันได้ ในหลักการสำคัญ และ เต็มใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากความคิดเห็นของตน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เมื่อการปฏิบัติงานมีปัญหา ก็จะมีการประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

๕.๑.๓ การเปรียบเทียบการนำหลักสาราณิยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

การวิเคราะห์เปรียบเทียบการนำหลักสาราณิยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดที่มี เพศ อายุ และระดับการศึกษา ต่างกัน พบว่า บุคลากรทางการศึกษาที่มี เพศ อายุ และระดับการศึกษา ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต โดยรวมทั้งหก ด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อแยกออกเป็นรายด้าน คือ ด้านเมตตาทายกรรม ด้านเมตตาวจิกรรม ด้านเมตตาโมกรรม ด้านสาธารณโภคิ ด้านศีลสามัญญตา ด้านทฤษฎีสามัญญา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ ๑ บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีการนำหลักสาราณิยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดแตกต่างกัน

ผลการวิจัย พบว่า บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีเพศต่างกัน มีการนำหลักสาราณิยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยรวมไม่แตกต่างกันปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (Null Hypothesis)

สมมติฐานที่ ๒ บุคลากรที่มีอายุต่างกันมีการนำหลักสาราณิยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดแตกต่างกัน

ผลการวิจัย พบว่า บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีอายุต่างกัน มีการนำหลักสาราณิยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ (Hypothesis)

สมมติฐานที่ ๓ บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการนำหลักสาราณิยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดแตกต่างกัน

ผลการวิจัย พบว่า บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการนำหลักหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (Null Hypothesis)

๕.๑.๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดดังนี้

๑. ด้านเมตตากรรม บุคลากรทางการศึกษาเสนอแนะว่า ควรแสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อนร่วมงานด้วยอาการที่ สุภาพและควรช่วยทำกิจธุระทำหน้าที่แทนเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. ด้านเมตตวาจกรรม บุคลากรทางการศึกษาเสนอแนะว่าควรกล่าวคำสรรเสริญยกย่องชมเชยเพื่อนร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง ควรกล่าวคำตักเตือนผู้อื่นเพื่อนร่วมงานด้วยความหวังดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง และ ควรบอกกล่าวในสิ่งที่ประ โยชน์ต่อเพื่อนร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. ด้าน เมตตาโมกกรรม บุคลากรทางการศึกษาเสนอแนะว่า ควรเชื่อใจ (ไม่ระแวง) เพื่อนร่วมงานทั้งต่อหน้า และลับหลัง และควรมองเพื่อนร่วมงานในแง่ดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๔. ด้าน สาธารณ โภคี บุคลากรทางการศึกษาเสนอแนะว่า ควรมีการบริจาคทรัพย์เพื่อ สร้างสาธารณประโยชน์ และ ควรให้บริจาคทรัพย์ช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้รับความเดือดร้อน

๕. ด้านสัสตสามัญญตาบุคลากรทางการศึกษาเสนอแนะ ว่าควรมีจิตสำนึกและมีอุดมการณ์ ผู้มีความเสียสละ และอุทิศตนต่องาน มองเห็นประโยชน์ขององค์กรเป็นสำคัญและผู้บังคับบัญชาควรติดตามดูแลงานอย่างใกล้ชิด ช่วยแนะนำ เมื่อมีปัญหาความขัดแย้งในหมู่คณะควรร่วมกันหารือกับเพื่อนร่วมงาน ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

๖. ด้านทักขิสามัญญตา บุคลากรทางการศึกษาเสนอแนะว่าควรให้บุคลากรทางการศึกษา แสดงความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมงานในหน่วยงานทางการศึกษาและเมื่อมีปัญหาความขัดแย้งในหมู่คณะควรร่วมกันหารือกับเพื่อนร่วมงาน ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

๕.๒ อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ใน ๖ ด้าน คือ ด้านเมตตาทายกรรม ด้านเมตตาวจิกรรม ด้านเมตตาโมกกรรม ด้านสาธารณโภคี ด้านศีลสามัญญตา และด้านทักขิสามัญญตา ผู้วิจัยเห็นผลการวิจัยที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลเพิ่มตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

๕.๒.๑ การวิเคราะห์การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิจัย พบว่า การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมทั้ง ๖ ด้านอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานมากมายและแตกต่างกันไปในแต่ละบุคลากร เช่น สถานการณ์ เวลา ความสนใจด้านหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และเกิดความสำนึกทางจิตใจ นำไปใช้ในการปฏิบัติงาน และองค์กร ให้เคารพ ระเบียบ วินัย กฎหมาย วัฒนธรรมจารีตประเพณี และมีกิริยามารยาทซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ อำ ทองนอก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาหลักสาราณียธรรมไปใช้ในหมู่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านนายนอก ตำบลการะเกด อำเภอเข็รใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการศึกษาพบว่า ราษฎรหมู่บ้านนายนอกมีการใช้หลักสาราณียธรรมอยู่ในระดับมาก คือด้านเมตตาทายกรรม (ทำดีต่อกัน) เมตตาโมกกรรม (คิดดีต่อกัน) ศีลสามัญญตา (เคารพระเบียบ วินัย กฎหมาย วัฒนธรรมจารีตประเพณี และมีกิริยามารยาท) เมตตาวจิกรรม (พูดดีต่อกัน) ทักขิสามัญญตา (มีความเห็นชอบร่วมกันตกลงกันได้) ในหลักการที่สำคัญ ปรับความคิดเห็นเข้ากับคนอื่นได้ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง) จะเห็นได้ว่าราษฎรเพศต่างกัน อายุต่างกันแต่โดยภาพรวมก็มีการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ไม่แตกต่างกันเหตุผลที่ผู้วิจัยได้นำรายงานการวิจัยเรื่องนี้มาเขียนเพราะว่า บุคคลในหมู่บ้านหรือชุมชน องค์กรต่างๆ ได้นำหลักธรรม ด้านเมตตาทายกรรม เมตตาโมกกรรม เมตตาวจิกรรม สาธารณโภคี ศีลสามัญญตา ทักขิสามัญญตามาใช้ ซึ่งเป็นธรรมที่เกี่ยวข้องอยู่ในหลักสาราณียธรรม

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ด้านเมตตาทายกรรมที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า บุคลากรทางการศึกษามีการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ด้านเมตตาทายกรรม ให้ความร่วมมือช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนด้วยความเต็มใจซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบุญเรือน ปภกฺโกโร (พิลาพันธ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาแนวความคิดเรื่อง

เมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาทอันเป็นข้อธรรมที่สำคัญหัวข้อหนึ่งที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ผลการวิจัยพบว่า “เมตตาเป็นหลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาแล้วคือในระดับพื้นฐาน เมตตาเป็นหลักธรรมในอันที่จะให้คนทั้งหลายเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันไม่ทำลายไม่เบียดเบียนกันยัง คนทั้งหลายให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลกในระดับกลาง เมตตาเป็นคุณธรรมที่ช่วยพัฒนาจิตให้สะอาดบริสุทธิ์ ลดกิเลส ลดปัญหาจิตความทุกข์ให้เบาบาง ลงมีความเห็นแก่ตัวน้อยลงยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและสังคมส่วนรวมในระดับสูง เมตตาเป็นคุณธรรมที่ยังบุคคลให้หมดตัว หมดกิเลส หมดปัญหาไม่มีอาสวะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใน จิตใจ

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือด้านสาธารณ โภคิ ที่เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่า บุคลากรทางการศึกษาได้สิ่งใดมาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดย ชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ซึ่งสอดคล้องกับซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของสมหวัง สาวิสิทธิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธจริยธรรมกับการปฏิบัติงานของ บุคลากร โรงเรียนเมืองร้อยเอ็ด ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนานั้นมีหลักจริยธรรมอยู่ ๓ ระดับคือ ระดับต้น สำหรับรักษาความสงบสุขในสังคม ระดับกลางเป็นการฝึกฝนตนเองให้มี คุณธรรมมากขึ้น ส่วนระดับสูงนั้นหมายถึงหลักจริยธรรมที่นำไปสู่ความหลุดพ้น หรือเข้าถึงความ เป็นอริยบุคคลบุคลากรโรงเรียนนั้นแบ่งออกเป็น ๓ ระดับเช่นกันคือ ระดับผู้บริหาร ระดับผู้นำ และ ระดับผู้ปฏิบัติงาน แต่ละระดับของคุณธรรม และระดับของบุคลากรนั้นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ระดับคุณธรรมวัดจากการพัฒนาของจิตใจ ส่วนระดับของบุคลากรนั้นวัดจากความรับผิดชอบใน หน้าที่การงาน แต่เมื่อกล่าวถึงหลักธรรมที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติงาน

เมื่อจำแนกเป็นรายด้านเกี่ยวกับการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของ บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถ อภิปรายผลได้ดังนี้

๑) ด้านเมตตากายกรรม พบว่า การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของ บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้าน เมตตากายกรรม การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็น เช่นนี้อภิปรายได้ว่า การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาใน ด้านเมตตากายกรรมการปฏิบัติ การกระทำต่อกันทางกาย ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบุญเรือน ปภุจโก (พิลาพันธ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษา วิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาทอันเป็นข้อธรรมที่สำคัญหัวข้อหนึ่งที่ปรากฏใน

พระไตรปิฎกผลการวิจัยพบว่า “เมตตาเป็นหลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนากล่าวคือในระดับพื้นฐานเมตตาเป็นหลักธรรมในอันที่จะให้คนทั้งหลายเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันไม่ทำลายไม่เบียดเบียนกันยังคนทั้งหลายให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลก

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ให้ความสำคัญร่วมมือช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนด้วยความเต็มใจ อภิปรายได้ว่า บุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทำงานกันเป็นทีม มีความสามัคคีปรองดอง มีน้ำใจให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเป็นอย่างดี มีความสามารถและเต็มใจ มีหลักธรรมและจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ จรัส ปินธิ ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่อง วิเคราะห์ประยุกต์หลักสาราณียธรรมในการบริหารงานบุคคลนำมาใช้ในการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ตั้งแต่ก่อนจนถึงปัจจุบัน การบริหารงานเป็นเรื่องเกี่ยวกับคนทั้งสิ้นเริ่มตั้งแต่การสรรหาคนเข้าสู่อุ้งค์กรจนกระทั่งพ้นจากองค์ การแสดงความรักความเมตตาต่อกัน สนับสนุนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้คำแนะนำชี้แนะในสิ่งที่ดีงามมีความหวังดีความปรารถนาดีต่อกันให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือแบ่งปันยึดมั่นในศีลธรรมอันดีตามกฎหมายแผนวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามตลอดถึงมีความคิดเห็นที่เกื้อกูลกันเป็นไปในทำนองเดียวกันเมื่อมีข้อสงสัยหรือความไม่ชัดเจนก็นำมาปรึกษาหารือกันอยู่ตลอดเวลาโดยหลักสาราณียธรรมทั้ง ๖ ประการนั้นมหาวิทยาลัยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในการบริหารงานบุคคลได้เป็นอย่างดีในทุกระดับ ทั้งระดับบริหาร ผู้บังคับบัญชา ตัวเอง เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาส่งผลให้การบริหารบุคคลของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ประสบความสำเร็จและพัฒนามาโดยตลอด

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ได้แสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อนร่วมงานด้วยอาการสุภาพ ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า บุคลากรทางการศึกษาได้พยายามนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานโดยมีความจริงใจต่อกันและกัน ด้วยการแสดงออกทั้งต่อหน้าและลับหลัง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระอุบล กตปัญญา (แก้ววงษ์ล้อม) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทยพบว่า “ศีลเป็นหลักความประพฤติทางกาย วาจา และการเลี้ยงชีพสุจริตโดยมีเจตนาเป็นเครื่องประพฤติดังเว้นจากทุจริต เพื่ออบรมจิตใจให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลายการฝึกอบรมตน การฝึกอบรมตนในทางที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกายกับใจศีลเมื่อประพฤติตรงตามหลักการสภาพจิตใจจะเป็นอิสระจากตัณหา คุณธรรมที่มีฐานจากศีลย่อมมีคุณค่าที่รักษาและส่งเสริมคุณภาพจิตใจประ โยชน์ที่ต้องการจากศีลคือการควบคุมความประพฤติป้องกันไม่ให้ตกไปสู่ความชั่วจิตใจสงบจากกิเลสเป็นสมาธิที่มีคุณค่าสนองระบบจริยธรรมเพราะผู้ปฏิบัติจะประพฤติได้ถูกต้อง

๒) ด้านเมตตาวัจจกรรม พบว่าการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้าน

เมตตาวจีกรรม การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่เป็น เช่นนี้อภิปรายได้ว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรทางการศึกษาในด้านเมตตาวจีกรรม เป็นการกล่าววาทะที่สุภาพต่อกัน ไม่ด่าทอ นินทา กล่าวร้าย หรือพูดคำหยาบ มีแต่บอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำ ดักเตือนกันด้วยความหวังดี พูดถึงกันด้วยความเคารพนับถือทั้งต่อหน้าและลับหลังซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอุบล กตปญโญ (แก้ววงษ์ล้อม) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทยพบว่า “ศีลเป็น หลักความประพฤติทางกาย วาจา และการเลี้ยงชีพสุจริตโดยมีเจตนาเป็นเครื่องประพฤติดังเว้นจาก ทุจริต เพื่ออบรมจิตใจให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลายการฝึกอบรมตน การฝึกอบรมตนในทางที่มี ความสัมพันธ์ระหว่างกายกับใจศีลเมื่อประพฤติตรงตามหลักการสภาพจิตใจจะเป็นอิสระจาก ตัณหา คุณธรรมที่มีฐานจากศีลย่อมมีคุณค่าที่รักษาและส่งเสริมคุณภาพจิตใจ

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ พุจฉาอ่อนน้อมถ่อมตนให้ เกียรติเพื่อนร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีบุคลิกและนิสัยที่สุภาพอ่อนโยน โดยเฉพาะการ พุจฉาสนทนาที่ไพเราะอ่อนหวานซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระอุบล กตปญโญ (แก้ววงษ์ล้อม) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทยพบว่า “ศีลเป็น หลักความประพฤติทาง กาย วาจา และการเลี้ยงชีพสุจริตโดยมีเจตนาเป็นเครื่องประพฤติดังเว้นจากทุจริต เพื่ออบรมจิตใจให้ ตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลายการฝึกอบรมตน การฝึกอบรมตนในทางที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกาย กับใจศีลเมื่อประพฤติตรงตามหลักการสภาพจิตใจจะเป็นอิสระจากตัณหา

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือกล่าวคำสรรเสริญยกย่องชมเชย เพื่อนร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลังที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า บุคลากรทางการศึกษาได้พยายามนำ หลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานใช้คำพูดถนอมน้ำใจกันซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของอำ ทองนอก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาหลักสาราณียธรรมไปใช้ในหมู่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้าน นานอก ตำบลกระแจะ อำเภอยะรัง จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการศึกษาพบว่าราษฎร หมู่บ้านนานอกมีการใช้หลักสาราณียธรรมอยู่ในระดับมากคือด้านเมตตาการุณกรรม (ทำดีต่อกัน) เมตตาตามโนกรรม (คิดดีต่อกัน) สีสสามัญญตา (เคารพพระบิเญบ วินัย กฎหมาย วัฒนธรรมจารีต ประเพณี และมีกิริยามารยาท) เมตตาวจีกรรม (พูดดีต่อกัน) ทิฏฐิสามัญญตา (มีความเห็นชอบ ร่วมกันตกลงกันได้) ในหลักการที่สำคัญ ปรับความคิดเห็นเข้ากับคนอื่นได้ยอมรับความคิดเห็นที่ แตกต่าง) จะเห็นได้ว่าราษฎรเพศต่างกัน อายุต่างกันแต่โดยภาพรวมก็มีการนำหลักสาราณียธรรม ไปใช้ไม่แตกต่างกันเหตุผลที่ผู้วิจัยได้นำรายงานการวิจัยเรื่องนี้มาเขียนเพราะว่า บุคคลในหมู่บ้าน หรือชุมชน องค์กรต่างๆได้นำหลักธรรมด้านเมตตาการุณกรรม เมตตาตามโนกรรม เมตตาวจีกรรม

ธารณโกศ สีสสามัญญา ทิฏฐิสามัญญามาใช้ ซึ่งเป็นธรรมที่เกี่ยวข้องอยู่ในหลักสารณิยธรรม^๑

๓) ด้านเมตตาโมกกรรม พบว่าการนำหลักสารณิยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านเมตตาโมกกรรม การนำหลักหลักสารณิยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า การนำหลักสารณิยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา ในด้านเมตตาโมกกรรมการมีปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดีมีหน้าตาอึมเข้มแจ่มใสต่อกันที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมหวัง สาวลิทธิ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธจริยธรรมกับการปฏิบัติงานของบุคลากร โรงเรียนเมืองร้อยเอ็ด ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนานั้นมีหลักจริยธรรมอยู่ ๓ ระดับคือ ระดับต้น สำหรับรักษาความสงบสุขในสังคม ระดับกลางเป็นการฝึกฝนตนเองให้มีคุณธรรมมากขึ้น ส่วนระดับสูงนั้นหมายถึงหลักจริยธรรมที่นำไปสู่ความหลุดพ้น หรือเข้าถึงความเป็นอริยบุคคลบุคลากรโรงเรียนนั้นแบ่งออกเป็น ๓ ระดับเช่นกันคือ ระดับผู้บริหาร ระดับผู้นำ และระดับผู้ปฏิบัติงาน แต่ละระดับของคุณธรรม และระดับของบุคลากรนั้นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือระดับคุณธรรมวัดจากการพัฒนาของจิตใจ ส่วนระดับของบุคลากรนั้นวัดจากความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน แต่เมื่อกล่าวถึงหลักธรรมที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติงานของบุคลากร

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ คิดจะชักชวนเพื่อนร่วมงานร่วมกันพัฒนา โรงเรียนของตนด้วยความเต็มใจ ที่เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่า บุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ในการปรับปรุงพัฒนาองค์กรให้เจริญและดีขึ้นพร้อมทั้งคิดจะชักชวนคนอื่นให้เข้าร่วมพัฒนาด้วยเป็นความคิดที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระมหาบุญเรือน ปภกฺโร (พิลาพันธ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาแนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาทอันเป็นข้อธรรมที่สำคัญหัวข้อหนึ่งที่ปรากฏในพระไตรปิฎกผลการวิจัยพบว่า “เมตตาเป็นหลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือในระดับพื้นฐานเมตตาเป็นหลักธรรมในอันที่จะให้คนทั้งหลายเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันไม่ทำลายไม่เบียดเบียนกันยังคนทั้งหลายให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลกในระดับกลางเมตตาเป็นคุณธรรมที่ช่วยพัฒนาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ลดกิเลส

^๑ อ้า ทองนอก, “ศึกษาการนำหลักสารณิยธรรมไปใช้ในหมู่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านนา นอก ตำบลกระแจะ อำเภอยะใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

ลดปัญหาจัดความทุกข์ให้เบาบางลงมีความเห็นแก่ตัวน้อยลงยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและสังคมส่วนรวมในระดับสูงเมตตาเป็นคุณธรรมที่ยังบุคคลให้หมดตัว หมดกิเลส หมดปัญหาไม่มีอาสวะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในจิตใจเป็นเมตตาที่สะอาดบริสุทธิ์ไม่มีผู้ให้และผู้รับหมายถึงการบรรลุพระนิพพานเป็นเมตตาพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายเมตตานั่นเกิดขึ้นได้ ๓ ทางคือทางกายวาจา และทางใจเมตตาที่มีกิเลสครอบงำหรือเมตตาที่ปราศจากปัญญาย่อมเป็นสาเหตุให้เกิดโทษได้ถ้าบุคคลเจริญเมตตาอย่างต่อเนื่องก็ย่อมได้รับอานิสงส์หรือคุณประโยชน์มหาประมาณมิได้

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือไว้เนื้อเชื่อใจ (ไม่ระแวง) เพื่อนร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลังที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า บุคลากรทางการศึกษาได้พยายามนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดย คิดสร้างสรรค์ คิดในสิ่งที่เป็นคุณต่อกันซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจรัส ปินธิ ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่อง วิเคราะห์ประยุกต์หลักสาราณียธรรมในการบริหารงานบุคคลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ตั้งแต่ก่อนจนถึงปัจจุบันโดยการศึกษา วิเคราะห์จากเอกสารเป็นหลักและการนำมาเสนอด้วยพรรณนาจากการศึกษาพบว่า “การบริหารงานเป็นเรื่องเกี่ยวกับคนทั้งสิ้นเริ่มตั้งแต่การสรรหาคนเข้าสู่องค์กรจนกระทั่งพ้นจากองค์กรไปซึ่งกระบวนการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ตั้งแต่ก่อนจนถึงปัจจุบันได้บริหารโดยได้ยึดหลักระบบราชการนาระบบคุณธรรม จริยธรรม การบริหารแบบธรรมาภิบาลและหลักสัจธรรมตามปณิธานและภาคีประจักษ์มหาวิทยาลัยที่มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างบุคลากรทุกฝ่ายให้มีความรู้ฝึกฝนตนเองจนสามารถเป็นที่ยอมรับนับถือเป็นผู้ที่สามารถครองตนและครองงานได้

๔) ด้านสาธารณโภคี พบว่าการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านสาธารณโภคี การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่าการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานได้สิ่งใดมาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบุญเรือน ปภกฺโกโร (พิลาพันธ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาแนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาทอันเป็นข้อธรรมที่สำคัญหัวข้อหนึ่งที่ปรากฏในพระไตรปิฎกผลการวิจัยพบว่า “เมตตาเป็นหลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือในระดับพื้นฐานเมตตาเป็นหลักธรรมในอันที่จะให้คนทั้งหลายเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันไม่ทำลายไม่เบียดเบียนกันยังคนทั้งหลายให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลกในระดับกลางเมตตาเป็นคุณธรรมที่ช่วยพัฒนาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ลดกิเลส ลดปัญหาจัดความทุกข์ให้เบาบางลงมีความเห็นแก่ตัวน้อยลงยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและสังคม

ส่วนรวมในระดับสูงเมตตาเป็นคุณธรรมที่ยังบุคคลให้หมดตัว หมดกิเลส หมดปัญหาไม่มีอาสวะ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในจิตใจเป็นเมตตาที่สะอาดบริสุทธิ์ไม่มีผู้ให้และผู้รับหมายถึงการบรรลुพระนิพพานเป็นเมตตาพระพุทธรเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายเมตตานี้เกิดขึ้นได้ ๓ ทางคือ ทางกาย วาจา และทางใจเมตตาที่มีกิเลสครอบงำหรือเมตตาที่ปราศจากปัญญาย่อมเป็นสาเหตุให้เกิดโทษได้ ถ้านุคคลเจริญเมตตาอย่างต่อเนื่องก็ย่อมได้รับอานิสงส์หรือคุณประโยชน์มหาประมาณมิได้บุคคลนั้นย่อมได้รับอานิสงส์หรือคุณประโยชน์จากการเจริญเมตตา ๒ ลักษณะคือ

๑. ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่บุคคลนั้นย่อมได้รับอานิสงส์หรือคุณประโยชน์ทางด้านจิตใจ เป็นสำคัญคือถ้านุคคลมีจิตใจเปี่ยมไปด้วยเมตตาแล้วกิจที่กระทำและที่คำพูดก็ย่อมประกอบไปด้วยเมตตา

๒. หลังจากตายไปแล้วบุคคลย่อมได้รับอานิสงส์ของการเจริญเมตตาในลักษณะต่างๆ ซึ่งติดตามไปในชาติหน้าต่อไปเหมือนเงาตามตัวเช่นไปเกิดในพรหมโลกเป็นต้น”

การที่ผู้วิจัยได้นำรายงานวิจัยเรื่องนี้มาเขียนก็เพราะว่า “เมตตา” เป็นธรรมที่เกี่ยวข้องกับข้อเมตตาภาวกรรม เมตตาวัจกรรม และเมตตาโมกรรมซึ่งอยู่ในหลักสาราณียธรรม^๒

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ได้รับความยุติธรรมในการแบ่งปันสิ่งของที่ร่วมกันหาจัดทำมาได้อย่างสุจริตกับเพื่อนร่วมงาน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า บุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีความรักความยุติธรรม แบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมและโปร่งใสจริงใจต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ สมหวัง สวัสดิ์ฤทธิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธจริยธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร โรงเรียนเมืองร้อยเอ็ด ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนานั้นมีหลักจริยธรรมอยู่ ๓ ระดับคือ ระดับต้น สำหรับรักษาความสงบสุขในสังคม ระดับกลางเป็นการฝึกฝนตนเองให้มีคุณธรรมมากขึ้น ส่วนระดับสูงนั้นหมายถึงหลักจริยธรรมที่นำไปสู่ความหลุดพ้น หรือเข้าถึงความเป็นอริยบุคคลบุคลากรโรงเรียนนั้นแบ่งออกเป็น ๓ ระดับเช่นกันคือ ระดับผู้บริหาร ระดับผู้นำ และระดับผู้ปฏิบัติงาน แต่ละระดับของคุณธรรม และระดับของบุคลากรนั้นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือระดับคุณธรรมวัดจากการพัฒนาของจิตใจ ส่วนระดับของบุคลากรนั้นวัดจากความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน

^๒ พระมหาบุญเรือน ปภังโกโร (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์ความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือเคยบริจาคทรัพย์ช่วยเหลือผู้อื่น ที่ได้รับความเดือดร้อนที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่าบุคลากรทางการศึกษาได้พยายามนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานได้สิ่งใดมาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกันซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหานุกูลเรียน ปภงกโร (พิลาพันธ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่อง เมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาแนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธ ปรัชญาเถรวาทอันเป็นข้อธรรมที่สำคัญหัวข้อหนึ่งที่ปรากฏในพระไตรปิฎกผลการวิจัยพบว่า “เมตตาเป็นหลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนากล่าวคือในระดับพื้นฐานเมตตาเป็นหลักธรรม ในอันที่จะให้คนทั้งหลายเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันไม่ทำลาย ไม่เบียดเบียนกันยังคนทั้งหลายให้อยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุขและสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลกในระดับกลางเมตตาเป็นคุณธรรมที่ช่วยพัฒนาจิตให้สะอาดบริสุทธิ์ ลดกิเลส ลดปัญหาขจัดความทุกข์ให้เบาบางลงมีความเห็นแก่ตัว น้อยลงยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและสังคมส่วนรวมในระดับสูงเมตตาเป็นคุณธรรมที่ยัง บุคคลให้หมดตัว หมดกิเลส หมดปัญหาไม่มีอาสวะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในจิตใจเป็นเมตตาที่ สะอาดบริสุทธิ์ไม่มีผู้ให้และผู้รับหมายถึงการบรรลุพระนิพพานเป็นเมตตาพระพุทธเจ้าและพระ อรหันต์ทั้งหลายเมตตานั่นเกิดขึ้นได้ ๓ ทางคือ ทางกายวาจา และทางใจเมตตาที่มีกิเลสครอบงำ

๕) ด้านศีลสามัญญตา พบว่า การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของ บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านศีล สามัญญตา การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่เป็น เช่นนี้อภิปรายได้ว่าการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานประพจน์ที่สุจริตดีงาม รักษา ระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของพระอุบล กตปัญญา (แก้ววงษ์ล้อม) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อ สังคมไทยพบว่า “ศีลเป็นหลักความประพฤติทางกาย วาจา และการเลี้ยงชีพสุจริตโดยมีเจตนาเป็น เครื่องประพฤติดังเว้นจากทุจริต เพื่ออบรมจิตใจให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลายการฝึกอบรมตน การ ฝึกอบรมตนในทางที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกายกับใจศีลเมื่อประพฤติตรงตามหลักการสภาพจิตใจ จะเป็นอิสระจากตัณหา คุณธรรมที่มีฐานจากศีลย่อมมีคุณค่าที่รักษาและส่งเสริมคุณภาพจิตใจ ประโยชน์ที่ต้องการจากศีลคือการควบคุมความประพฤติป้องกันไม่ให้ตกไปสู่ความชั่วจิตใจสงบ จากกิเลสเป็นสมาธิที่มีคุณค่าสนองระบบจริยธรรมเพราะผู้ปฏิบัติจะประพฤติได้ถูกต้องก็ต่อเมื่อมี ความเข้าใจในระบบและเหตุผลที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานอยู่ด้วยการปลูกฝังให้มีศีลด้วยการเรียนรู้มี สภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดีการสั่งสอนที่ถูกต้องหลักการมาประพฤติปฏิบัติอย่างต่อเนื่องด้วยความไม่ประมาทศีลในด้านทางสังคมมุ่งเน้นทางวินัยย่อมครอบคลุมการจัดระเบียบด้านนอก

ทั้งหมดรวมถึงข้อกำหนดกฎเกณฑ์ขนบธรรมเนียมและข้อปฏิบัติกิจการทั้งหลายของหมู่ชน ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและสภาพที่ควรจัดได้ให้มีความสัมพันธ์กับด้านจิตใจส่งผลออกมาสู่สังคมคุณค่าของศีลทางสังคมคือสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการแสดงออกทางกายวาจาให้เรียบร้อยเกื้อกูลความเป็นอยู่ร่วมกันด้วยจิตใจของสมาชิกในสังคมประกอบด้วยเมตตาและกรุณา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจต่างๆเพื่อเข้าถึงจุดหมายที่ตั้งงามโดยลำดับจนถึงจุดหมายสุดของชีวิตคือจึงมีความเข้มงวดกวดขันเคร่งครัดหยาบ ประณีตด้วยเหตุผลที่ต้องสัมพันธ์เกื้อกูลในการปฏิบัติธรรมนั้นคือความสงบใจเป็นไปเพื่อสมาธิแม้เพียงศีล ๕ ที่ประพฤติอย่างถูกต้องก็จัดว่าเป็นผู้ที่มีศีลอย่างบริบูรณ์สำหรับสมาชิกในสังคมปัจจุบัน

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง (เช่น ส.ส. ส.ว. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ที่เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่า บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีความรักในประชาธิปไตย และประเทศชาติบ้านเมือง โดยการใช้สิทธิของตัวเองอย่างเต็มที่ เปรียบเหมือนคนที่ถือศีลอย่างเคร่งครัดไม่ยอมให้ต่างพล่อย ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระมหาสำราญ ญาณสวโร (พินดอน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทยได้ศึกษาค้นคว้าโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษาขอบข่ายและความหมายแรงจูงใจผลกระทบที่มีต่อสังคมไทยตลอดจนพุทธวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามหลักพุทธธรรมผู้วิจัยได้สรุปการวิจัยออกเป็นผลกระทบที่มีต่อสังคมไทยแบ่งออกเป็น ๒ ประเด็นคือ

๑. ด้านตนเอง

๑) สถิติปัญญาเสื่อมถอยทำให้เสียสุขภาพจิตเสียทรัพย์สินเกิดโรคและเสียชื่อเสียงที่สำคัญที่สุดทำให้หมดความละเอียดหมัดความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่วทั้งปวง

๒) ผู้เสพของเมาเป็นนิตย์เมื่อตายไปย่อมมีนรกภูมิ เปตภูมิและเดรัจฉานเป็นที่หวังได้โทษอย่างเบาที่สุดแม้ได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกก็กลายเป็นคนบ้า

๒. ด้านสังคม นั้นเกิดขึ้นเป็นผลกระทบทางสังคมคือโลกวิฆะชาวโลกดิเคียนเพราะผู้เสพของเมาย่อมกระทำความผิดโดยไม่รู้จักตัวพุทธวิธีการแก้ไขคือการแก้ปัญหภายในคือปรับที่โยนิโสมโนสิการการแก้ที่กิเลส ๓ กองความพอใจชอบใจเป็นพื้นฐานมีอวิชชามูลเหตุแห่งปัญญาทั้งสิ้นแล้วสร้างภูมิคุ้มกันจิตด้วยอุบายสงบใจและอุบายเรื่องปัญญาแก้ที่สิ่งแวดล้อมทั้งหลายที่แวดล้อมตัวเราอยู่โดยมีเราเป็นศูนย์กลางมีกัลยาณมิตรเป็นเครื่องนำทางและเป็นเครื่องชี้หนทางสามารถดำเนินชีวิตได้อยู่ดังนั้นผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีล ๕ ที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบันจึงทำให้ทราบวัตถุประสงค์ศีลข้อนี้ว่าความไม่ประมาทคือการไม่อยู่ปราศจากสติบรรดาคุณสธรรมทั้งหลายมีความประมาทไม่เป็นมูลเรียกว่าเป็นยอดคุณสธรรมทั้งหลายฉะนั้นความไม่ประมาทจึงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีทางสังคมและเศรษฐกิจตามหลักพุทธธรรมที่ว่าละชั่วทางกายวาจา

ใจตลอดถึงละความเห็นผิดแล้วปฏิบัติดีทางกายวาจาและใจตลอดถึงทำความเห็นให้ถูกต้องเพราะบรรดาความดีทั้งหลายย่อมเกิดขึ้นเพราะความไม่ประมาทเป็นมูล

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของท่านมีการเล่นเสียงโซก (หอย) ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่าบุคลากรทางการศึกษาได้พยายามนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานช่วยกันรักษาระเบียบวินัย และมีวินัยสำหรับตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อำ ทองนอก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาหลักสาราณียธรรมไปใช้ในหมู่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านนาก ตำบลกระแจะ อำเภอยะใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการศึกษาพบว่าราษฎรหมู่บ้านนากมีการใช้หลักสาราณียธรรมอยู่ในระดับมากคือด้านเมตตาภาวกรรม (ทำดีต่อกัน) เมตตาโมกกรรม (คิดดีต่อกัน) สีสสามัญญตา (เคารพระเบียบ วินัย กฎหมาย วัฒนธรรมจารีตประเพณี และมีกิริยามารยาท) เมตตาวิจิตรกรรม (พูดดีต่อกัน) ทิฏฐิสามัญญตา (มีความเห็นชอบร่วมกันตกลงกันได้) ในหลักการที่สำคัญ ปรึบความคิดเห็นเข้ากับคนอื่น ได้ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง) จะเห็นได้ว่าราษฎรเพศต่างกัน อายุต่างกันแต่โดยภาพรวมก็มีการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ไม่แตกต่างกันเหตุผลที่ผู้วิจัยได้นำรายงานการวิจัยเรื่องนี้มาเขียนเพราะว่า บุคคลในหมู่บ้านหรือชุมชน องค์กรต่างๆ ได้นำหลักธรรมด้านเมตตาภาวกรรม เมตตาโมกกรรม เมตตาวิจิตรกรรม สาราณโกสิ สีสสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตามาใช้ ซึ่งเป็นธรรมที่เกี่ยวข้องอยู่ในหลักสาราณียธรรม”

๖) ด้านทิฏฐิสามัญญตา พบว่าการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านทิฏฐิสามัญญตา การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่าการเคารพฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ ในหลักการสำคัญ ไม่สร้างข้อขัดแย้งโดยไม่มีเหตุผล จนทำให้ไม่มีเมตตาภาวกรรม วิจิตรกรรม และมโนกรรม ต่อกัน ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงาม หรือ จุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอุบล กตปญฺโญ (แก้ววงษ์ล้อม) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทยพบว่า “ศีลเป็นหลักความประพฤติทางกาย วาจา และการเลี้ยงชีพสุจริตโดยมีเจตนาเป็นเครื่องประพฤติดังนั้นจากทฤษฎี เพื่ออบรมจิตใจให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลายการฝึกอบรมตน การฝึกอบรมตนในทางที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกายกับใจศีลเมื่อประพฤติตรงตามหลักการสภาพจิตใจจะเป็นอิสระจากตัณหา คุณธรรมที่มีฐานจากศีลย่อมมีคุณค่าที่รักษาและส่งเสริมคุณภาพจิตใจ ประโยชน์ที่ต้องการจากศีลคือการควบคุมความประพฤติป้องกันไม่ให้ตกไปสู่ความชั่วจิตใจสงบ

๖) อำ ทองนอก, “ศึกษาการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในหมู่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านนาก ตำบลกระแจะ อำเภอยะใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

จากศิลปะเป็นสมาธิที่มีคุณค่าสนองระบบจริยธรรมเพราะผู้ปฏิบัติจะประพจน์ได้ถูกต้องก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจในระบบและเหตุผลที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานอยู่ด้วยการปลูกฝังให้มีศิลปะการเรียนรู้มีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดีการตั้งสอนที่ถูกต้องหลักการมาประพจน์ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องด้วยความไม่ประมาทศิลปะในด้านทางสังคมมุ่งเน้นทางวินัยยอมรับครอบคลุมการจัดระเบียบด้านนอกทั้งหมดรวมถึงข้อกำหนดกฎเกณฑ์ขนบธรรมเนียมและข้อปฏิบัติกิจการทั้งหลายของหมู่ชนความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและสภาพที่ควรจัดได้ให้มีความสัมพันธ์กับด้านจิตใจส่งผลออกมาสู่สังคมคุณค่าของศิลปะทางสังคมคือสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการแสดงออกทางกายวาจาให้เรียบร้อยเกื้อกูลความเป็นอยู่ร่วมกันด้วยจิตใจของสมาชิกในสังคมประกอบด้วยเมตตาและกรุณา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจต่างๆ เพื่อเข้าถึงจุดหมายที่พึงามโดยลำดับจนถึงจุดหมายสุดของชีวิตศิลปะจึงมีความเข้มงวดกวดขันเคร่งครัดหยาบประณีตด้วยเหตุผลที่ต้องสัมพันธ์เกื้อกูลในการปฏิบัติธรรมนั้นคือความสงบใจเป็นไปเพื่อสมาธิแม้เพียงศิลปะ ๕ ที่ประพจน์อย่างถูกต้องก็จัดว่าเป็นผู้ที่มีศิลปะอย่างบริบูรณ์สำหรับสมาชิกในสังคมปัจจุบัน

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ ๒) ให้โอกาสแก่ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็น อภิปรายได้ว่า บุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีความเปิดกว้างด้านความคิดเห็น และรับฟังปัญหาต่าง ๆ จากผู้อื่นอย่างเต็มที่ เพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงให้องค์กรดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ จรัส ปันธิ ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่อง วิเคราะห์ประยุกต์หลักสาราณียธรรมในการบริหารงานบุคคลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ตั้งแต่ก่อนจนถึงปัจจุบัน โดยการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารเป็นหลักและการนำมาเสนอด้วยพรรณาจากการศึกษาพบว่า “การบริหารงานเป็นเรื่องเกี่ยวกับคนทั้งสิ้นเริ่มตั้งแต่การสรรหาคนเข้าสู่องค์กรจนกระทั่งพ้นจากองค์กรไปซึ่งกระบวนการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ตั้งแต่ก่อนจนถึงปัจจุบันได้บริหารโดยได้ยึดหลักระบบราชการนำระบบคุณธรรม จริยธรรม การบริหารแบบธรรมาภิบาลและหลักสังฆธรรมตามปณิธานและภาณิตประจำมหาวิทยาลัยที่มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างบุคลากรทุกฝ่ายให้มีความรู้ฝึกฝนตนเองจนสามารถเป็นที่ยอมรับนับถือเป็นผู้ที่สามารถครองตนและครองงานได้ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับหลักสาราณียธรรม ๖ ประการของพระพุทธศาสนากล่าวคือเป็นการแสดงความรัก ความเมตตาต่อกัน สนับสนุนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้คำแนะนำชี้แนะในสิ่งที่พึงามมีความหวังดีความปรารถนาดีต่อกันให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือแบ่งปันยึดมั่นในศีลธรรมอันดีตามกฎหมายแผนวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามตลอดถึงมีความคิดเห็นที่เกื้อกูลกันเป็นไปในทำนองเดียวกันเมื่อมีข้อสงสัยหรือความไม่ชัดเจนก็นำมาปรึกษาหารือกันอยู่ตลอดเวลาโดยหลักสาราณียธรรมทั้ง ๖ ประการนั้นมหาวิทยาลัยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในการบริหารงานบุคคลได้เป็น

อย่างดีในทุกระดับ ทั้งระดับบริหาร ผู้บังคับบัญชา ตัวเอง เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาส่งผลให้การบริหารบุคคลของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ประสบความสำเร็จและพัฒนามาโดยตลอด

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือไม่มีทฤษฎีมานะต่อกัน ไม่ยึดเอาความคิดตนเองเป็นใหญ่มี ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่าให้เกิดริและเคารพเพื่อนร่วมงานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมหวัง สวัสดิทธิ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธจริยธรรมกับการปฏิบัติงานของบุคลากร โรงเรียนเมืองร้อยเอ็ด ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนานั้นมีหลักจริยธรรมอยู่ ๓ ระดับคือ ระดับต้น สำหรับรักษาความสงบสุขในสังคม ระดับกลางเป็นการฝึกฝนตนเองให้มีคุณธรรมมากขึ้น ส่วนระดับสูงนั้นหมายถึงหลักจริยธรรมที่นำไปสู่ความหลุดพ้น หรือเข้าถึงความเป็นอริยบุคคลบุคลากร โรงเรียนนั้นแบ่งออกเป็น ๓ ระดับเช่นกันคือ ระดับผู้บริหาร ระดับผู้นำ และระดับผู้ปฏิบัติงาน แต่ละระดับของคุณธรรม และระดับของบุคลากรนั้นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือระดับคุณธรรมวัดจากการพัฒนาของจิตใจ ส่วนระดับของบุคลากรนั้นวัดจากความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน แต่เมื่อกล่าวถึงหลักธรรมที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติงานของบุคลากรนั้นสามารถแยกได้ดังนี้

จักรวรรดิธรรม ๑๒ ทศพิทธาธรรม ๑๐ มรรคมรรค ๘ สังคหธรรม ๔ พรหมวิหารธรรม ๔ และสาราณียธรรม ๖ เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมแก่บุคลากรระดับผู้บริหาร สัปปริสธรรม ๗ อริยทรัพย์ ๗ สังคหวัตถุ ๔ หลักผู้นำ ๖ จักรธรรม ๔ อุปการะธรรม ๒ เป็นจริยธรรมสำหรับบุคลากรระดับหัวหน้างานส่วนบุคลากรผู้ปฏิบัติงานนั้นควรประกอบด้วยหลักความประพฤติ ๔ หลักความเคารพ ๔ ปัญญา ๕ ทิฐุธรรมิกกัตถประโยชน์ ๔ กตัญญูกตเวทิตาธรรม ๒ และอิทธิบาท ๔

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอเกี่ยวกับปัญหาการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นข้อเสนอแนะที่ได้จากการค้นพบจากผลการวิจัยทั้ง หกด้าน คือ ด้านเมตตาภายกรรม ด้านเมตตาวชิกรรม ด้านเมตตามโนกรรม ด้านสาธารณโกติ ด้านศีลสามัญญตา และด้านทฤษฎีสัญญตา เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์สำหรับการวางแผน โดยควรมีการปรับปรุงกลยุทธ์ในด้านต่างๆ เพื่อให้ตรงกับความต้องการ เพื่อสร้างแรงจูงใจ และบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีการนำหลักหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานในระดับมากที่สุดต่อไป อีกทั้งเพื่อให้เป็นประโยชน์กับผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ใช้เป็นแนวทางในการรักษาไว้ซึ่งบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษาในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดในด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นข้อเสนอแนะโดยแบ่งเป็น ๒ ระดับ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ผลการวิจัย พบว่า การนำหลักสราณิธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด จึงควรรักษาการนำหลักสราณิธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรไว้เพื่อสร้างแรงจูงใจและความใส่ใจของบุคลากรให้อยู่ในระดับสูงสุดต่อไป

๒) ผลการวิจัย พบว่า การนำหลักสราณิธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านเมตตากายกรรม การนำหลักสราณิธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ข้อที่ว่า ได้แสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อนร่วมงานด้วยอาการสุภาพ มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ไปพัฒนาให้บุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ให้ได้รับการเรียนรู้ ฝึกอบรมในเรื่องของกิริยามรรยาทโดยการนำหลักให้เข้ากับหลักธรรมมากที่สุด และฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ จึงจำเป็นต้องริบดำเนินการพัฒนาโดยเร่งด่วนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจของบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ในระดับมากที่สุดต่อไป

๓) ผลการวิจัย พบว่า การนำหลักสราณิธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านเมตตาวจีกรรม การนำหลักสราณิธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ข้อที่ว่ากล่าวคำสรรเสริญยกย่องชมเชยเพื่อนร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ไปพัฒนาให้บุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ให้ได้รับการเรียนรู้ ฝึกอบรมในเรื่องการปราศรัยพุดคุยยกตัวอย่างบุคลากรที่ทำงานดีให้ปรากฏต่อเพื่อนร่วมงาน เพื่อขวัญและกำลังใจที่ดีขึ้นโดยการนำหลักให้เข้ากับหลักธรรมมากที่สุด และฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ จึงจำเป็นต้องริบดำเนินการพัฒนาโดยเร่งด่วนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจของบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ในระดับมากที่สุดต่อไป

๔) ผลการวิจัย พบว่า การนำหลักสราณิธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านเมตตามโนกรรม การนำหลักสราณิธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ข้อที่ว่า ไว้เนื้อเชื่อใจ (ไม่

ระวาง) เพื่อนร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ไปพัฒนาให้บุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ให้ได้รับความเชื่อมั่นกับเพื่อนร่วมงานทุกคน ป้องกันการระแวงสงสัยซึ่งกันและกัน เพื่อขวัญและกำลังใจที่ดีขึ้นโดยการนำหลักให้เข้ากับหลักธรรมมากที่สุด และทำอย่างสม่ำเสมอ จึงจำเป็นต้องรีบดำเนินการพัฒนาโดยเร่งด่วนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจของบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ในระดับมากที่สุดต่อไป

๕) ผลการวิจัย พบว่า การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านสาธารณโภคี การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ข้อที่ว่า เคยบริจาคทรัพย์เพื่อ สร้างสาธารณประโยชน์ มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ไปพัฒนาให้บุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ได้เกิดจิตสำนึกในการเสียสละประโยชน์ส่วนร่วมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ลดความตระหนี่เพิ่มการบริจาทาน โดยการนำหลักให้เข้ากับหลักธรรมมากที่สุด และทำอย่างสม่ำเสมอ จึงจำเป็นต้องรีบดำเนินการพัฒนาโดยเร่งด่วนเพื่อสร้างบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ในระดับมากที่สุดต่อไป

๖) ผลการวิจัย พบว่า การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านสัทมัญญตา การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ข้อที่ว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของท่านมีผู้สืบทอด มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ไปพัฒนาให้บุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ให้ลดละเลิกอบายมุขสิ่งเสพติดทุกชนิด เพื่อสุขภาพที่ดี และประหยัดค่าใช้จ่ายที่ไม่เกิดประโยชน์ รมรงค์ให้ปฏิบัติตามศีล ๕ โดยการใช้หลักธรรมคอยควบคุมมากที่สุด และทำอย่างสม่ำเสมอ จึงจำเป็นต้องรีบดำเนินการพัฒนาโดยเร่งด่วนเพื่อสร้างบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ในระดับมากที่สุดต่อไป

๗) ผลการวิจัย พบว่า การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านทัญญุตา การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ข้อที่ว่า เมื่อมีการเลือกตั้งได้ร่วมเสนอความคิดเห็นและตกลงกับเพื่อนร่วมงานว่าจะเลือกใครเป็นตัวแทน มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ไปพัฒนาให้บุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและเต็มที่โดยเฉพาะทาง

การเมือง การเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ กับเพื่อนร่วมงานโดยใช้หลักธรรมคอยควบคุมไปด้วยกัน และทำอย่างสม่ำเสมอ จึงจำเป็นต้องริบดำเนินการพัฒนาโดยเร่งด่วนเพื่อสร้างบุคลากร โรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ในระดับมากที่สุดต่อไป

๔) ผลการเปรียบเทียบ พบว่า บุคลากรที่มีอายุแตกต่างกันมีการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านเมตตาทายกรรม ด้านเมตตาวัจกรรม ด้านเมตตาโมกรรม ด้านสาธารณ โภคิ และด้านทักขิสามัญญตา แตกต่างกัน ๕ ด้าน โดยผู้ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ด้านเมตตาทายกรรม ด้านเมตตาวัจกรรม และด้านเมตตาโมกรรม มากกว่า บุคลากร อายุ ๒๐-๓๐ ปี และอีกกลุ่มคือ บุคลากร อายุ ๓๑-๔๐ ปี มีการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน มากกว่าบุคลากร อายุ ๔๑-๕๐ ปี ไปพัฒนาเช่นเดียวกัน และผู้ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ด้านสาธารณ โภคิ และด้านทักขิสามัญญตา มากกว่าบุคลากร อายุ ๔๑-๕๐ ปี บุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ควรพัฒนา ด้านสาธารณ โภคิ และด้านทักขิสามัญญตา กับ บุคลากรมีอายุ ๔๑-๕๐ ปี ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ในระดับสูงสุดต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

๑) จากการวิจัยเรื่อง การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านเมตตา ทายกรรม การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ข้อที่ว่า ได้แสดงความคิดเห็น ร่วมกับเพื่อนร่วมงานด้วยอาการสุภาพ มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อทราบรายละเอียดต่อไป

๒) จากการวิจัยเรื่อง การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านเมตตาวัจกรรม การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ข้อที่ว่ากล่าวคำสรรเสริญยกย่องชมเชยเพื่อนร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อทราบรายละเอียดต่อไป

๓) จากการวิจัยเรื่อง การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านเมตตาโมกรรม การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ข้อที่ว่า ไว้เนื้อเชื่อใจ (ไม่

ระวาง) เพื่อนร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อทราบรายละเอียดต่อไป

๔) จากการวิจัยเรื่อง การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านสาธารณโภคี การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ข้อที่ว่า เคยบริจาคทรัพย์เพื่อสร้างสาธารณประโยชน์ มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อทราบรายละเอียดต่อไป

๕) จากการวิจัยเรื่อง การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านศีลสามัญญตา การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ข้อที่ว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของท่านมีผู้สูบบุหรี่มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อทราบรายละเอียดต่อไป

๖) จากการวิจัยเรื่อง การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านทักขิสามัญญตา การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ข้อที่ว่า เมื่อมีการเลือกตั้งได้ร่วมเสนอความคิดเห็นและตกลงกับเพื่อนร่วมงานว่าจะเลือกใครเป็นตัวแทน มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อทราบรายละเอียดต่อไป

๗) ควรมีการวิจัย ข้อเสนอแนะการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีความถี่สูงที่สุด คือ การแสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อนร่วมงานด้วยอาการที่สุภาพ